

HEDI ROSMA: *Sa elad üha väga intensiivset elu — oled terve tänase päeva kohvreid pakkinud ja saan aru, et suvi on sul juba planeeritud?*

MAIMU BERG: Kohvreid? Mul on üks kohver ja see ei mahuta kuigi palju. See kergendab asja.

H. R.: *Kuhu sa sõidad?*

M. B.: Ma sõidan kruiisile, mis algab Nizzas ja lõppeb Ijmuidenis Hollandis. See tähendab kahte nädalat karmi merel loksumist, väikeste vahedega.

H. R.: *Ja pärast kruiisi ootab sind ees Strasbourg?*

M. B.: Jah, sinna ma lähen lapsehoidjaks. Õigemini, ma lihtsalt lähen, et oma lapselastega üle tüki aja kokku saada. Pärast nad tulevad ise siia.

H. R.: *Kui tihti sa enda lapsepõlve peale tagasi mõtled? Kui oluliseks seda oma kujunemisloos pead?*

M. B.: Pean ütlema, et ma ei olegi lapsepõlvest välja saanud. Ma olen liiga kinni lapsepõlves. Teet Kallas, kui ta oma mälestusi kirjutas, ütles väga õpetlikult: ei maksa takerduda lapsepõlve. See on tõesti suur oht, sest lapsepõlv on ilmselt väga oluline aeg inimese elus. Ikka ja jälle leiad end mõttelt, et kõik, mis sinuga juhtub, oleks kui juba lapsepõlves kirja pandud.

H. R.: *Oled väitnud, et sinu puhul oli tegemist raskestikasvatatava lapsega.*

M. B.: Ma ei tea, kas ma just raskestikasvatatav olin. Et mitte öelda, et ma valetasin palju, siis ütleme, et ma fantaseerisin. See loomulikult tekitas igasuguseid pahandusi ja arusaamatusi. Ega ma ise ka enam mäletanud, mis ma kõik kokku olin fantaseerinud. Nii et kasvatuslikust küljest ei olnud vanematel ilmselt tõesti kerge.

H. R.: *Su isa töötas kirjastuses toimetajana. Tähtendas see kodust raamatu-uputust?*

M. B.: Jah, raamatuid oli üksjagu. Tol ajal üldse inimesed ostsid eesti kirjandust. Iga kord, kui mõni raamat ilmus, siis kohe ka osteti. Meile tuli koju lisaks ka tõlkekirjandust ja teatmekirjandust, mis oli mulle lapsena kõige huvitavam. Isa ise oli väga vaikne. Sain alles hiljem mõnedest vihjetest aru, kui suur eruditsioon tal tegelikult oli. Ta ei pidanud lihtsalt vajalikuks seda minuga jagada.

H. R.: *Jõudsid sa talle lähedale?*

M. B.: Jõudsin küll. Hingeliselt olime teineteisega väga lähedased. Lihtsalt ajad olid vist sellised, et ta nagu häbenes kõike seda, mida ta Eesti ajal oli õppinud. Ta oli mulle väga oluline inimene.

H. R.: *Lugesid sa palju?*

M. B.: Kas on kirjanikku, kes poleks lapsepõlves palju lugenud? Kui ma olin nelja-aastane, siis ütles ema, et ta ei kavatse mulle enam ette lugeda, kuna nii suur inimene peaks juba ise lugema. Siis ma õppisingi lugemise ära — ja olin kadunud.

H. R.: *Siiski, mida sa mõtled selle all, et sa pole veel lapsepõlvest välja tulnud? Näed sa oma elus mingeid korduvaid mustreid või...*

M. B.: Mustreid võib-olla ka, aga kui ma hakkan midagi kirjutama, siis lähen oma juttudes ikka ja jälle tagasi. Ma ei lähe sündmustega päriselt edasi. See on just sellepärast, et ma takerdun minevikku, lapsepõlve. Elus olen ma inimene, kes minevikule väga tihti ei mõtle, elan pigem hetkes, aga kirjutades — ma ei ütle „kirjanikuna”, sest see on liiga pateetiline —, kirjutades see kuidagi tuleb. Nii palju on neid detaile, nii palju on asju, mida sa mäletad, mida sa tahad endast välja saada ja jagada.

H. R.: *Elasid kuni ülikooli astumiseni Tallinnas. Kuidas Tartusse minek sulle mõjus?*

M. B.: Oi, see mõjus! Eks niisuguseid „kodutütrekesi” oli teisigi, kellele see mõjus. Ma olin joovastuses! Pääsesin! Ma ei teadnud, mida selle suure vabadusega peale hakata. Näiteks, ma pole elus ei enne ega pärast suitsetanud, aga siis läks „Priima” pakk „Priima” paki järel, enne kui ma taipasin, et see mulle üldse ei meeldigi. Nii et see oli pääsemine, aga see polnud tegelikult eriti lihtne, sest tol ajal käidi ju ka tööl. Mina sattusin esimese kursuse filoloogina kammivabrikusse.

H. R.: *Said sa seal elule lähemale?*

M. B.: Ma sain nii lähedale, et hoidsin pärast eemale, niipalju kui võimalik!

H. R.: *Kuuldavasti käisid sa lisaks kõigele ka viis korda nädalas pidudel. Millal sa oma kaks kõrgharidust omandada jõudsid?*

M. B.: Ega kõik ei käi korraga. Vaata mu sünniaastat, ma olen päris palju jõudnud! Ega ma siis viis korda nädalas pidudel ei saanud käia, kui ma kammivabrikus töötasin. Iga asi ikka omal ajal! See pidudel käimine ei olnud ka väga pikk periood mu elus, aga selline periood tõesti oli. Ühiselamus konutada ja ennastalgavalt marksismi-leninismi tuupida poleks ju ka parem olnud.

H. R.: *Mingeid loomingulisi ambitsioone sul esialgu polnud?*

M. B.: Tartus oli nii palju inimesi, kellel olid loomingulised ambitsioonid ja kes neid ka väga edukalt teostasid, et ma tundsin, ma ei sobi, ma ei ole nii andekas ega ela ainult sellele. Mulle tundus, et mõned ainult kirjutamisele, kirjandusele ja loomingule elasidki, ja võtsid seda kõike surmtõsiselt. Aga kui sa oled võimeline käima viis korda nädalas peol, siis sa ei ole küps kirjandust vajaliku tõsidusega võtma. Eks mul ikka mingi mõte oli, et tahaks võib-olla ka kunagi kirjutada, aga nii palju oli muud teha, et ma surusin seda ambitsiooni endas lihtsalt maha.

H. R.: *Sa oled öelnud, et Vaino Vahing mõjutas sind looma, samas hakkasid kirjutama, või vähemalt avaldama, hoopis hiljem. Mis juhtus?*

M. B.: Midagi ikka avaldasin alguses ka.

H. R.: *Jah, „Nooruses” küll, aga...*

M. B.: Tead, see mõjutamine oli omamoodi koomilinegi, kui nii võib öelda. Ma olen seda lugu ikka aeg-ajalt mõnele rääkinud, võin ju ka sulle rääkida. Tol ajal korraldas ajakiri „Noorus” suvelaagreid Kabli rannas. Vaino kadus sinna suve hakul, sõitis sinna tähtsalt kui „Nooruse” autor, laias seal ja tuli väga äraseletatult tagasi. Ja siis ma mõtlesin, miks ei võiks ka mina olla

„Nooruse” autor ja sinna laagrisse sõita? Kirjutasin kolm jutukest, mitte küll oma nime all, ja saatsin need „Noorusele”. Ita Saks, kes oli seal toimetaja, vastas, et need on head jutud ja ta paneb need kohe sisse. Siis ma ütlesin ka, kes ma olen, aga me leppisime kokku, et seda ei avaldata. Mõne aja pärast jõudis kätte „Nooruse” laagri aeg ja ka mulle tuli kutse. Ma ei rääkinud seda Vainole, pakkisin oma kotikese ära ja sel hommikul, kui Tartust läks teele tellitud buss ja Vaino hakkas bussi peale minema, läksin mina ka. Meil oli väike intsident, ja mul tuli siis näidata, et ma olen samuti saanud kutse. Ma ei oskagi öelda, kas see oli kadedus, armukadedus või lihtsalt trots, et ma võin ka, igatahes see muidugi mõjutas mind.

H. R.: *Pärssis ta sind?*

M. B.: Ega see elu kerge ei olnud. Aga mis sest ikka pikalt rääkida.

H. R.: *Siiski, mis aitas sul leida enesekindluse?*

M. B.: Ma läksin teist korda ülikooli, õppima ajakirjandust. Läksin eeskätt sellepärast, et töötasin tol aja „Silueti” toimetuses ja sealt taheti mind saata pikematele kursustele Moskvasse. Ja kuigi mul Moskva vastu midagi ei olnud, oli mul ju kodus väike laps. Mõtlesin, et ma ei saa niisugust asja endale lubada, aga et ennast välja vabandada, siis võiks ju midagi teha. Nägin tänaval Peeter Vihalemma, nad olid Tartus just avanud ajakirjanduse kõrghariduse kursuse, ja ma läksin siis sinna. Seal oli kõigele muule lisaks kirjanduskriitika kursus, mille lõpetuseks tuli kirjutada arvustus. Olin vahepeal eesti kirjandusest eemal olnud ja pidin ennast kiiresti jälle kurssi viima. Ja minu meelest oli see kirjandus tollet hetkel taandunud või taandarenenud, ma ei ütleks päriselt, et alla käinud, aga ta ei vastanud sellele, mida ma ootasin. Nii et ma kirjutasin ühe väga mürgise arvustuse ühe härrasmehe raamatule ja mul oli rumalust seda ka toleaegele „Edasile” pakkuda. See ilmuski. Järgnesid minu elu ühed häbiväärsemad aastad, kus ma lahmerdasin ja materdasin kriitikas nii palju kui oskasin. Ma sain kõik välja elada! Samal ajal kasvas muidugi ka enda ilukirjanduslik ambitsioonikene. Ühel hetkel tekkis selline õudne tunne, et kui ma nüüd oma jutukesed avaldan, siis kõik need solvatud ja alandatud, keda ma olin kritiseerinud, saavad kohe mulle ära teha. Aga eesti kirjanikud on nii armsad ja kenad inimesed, nad ei teinud mulle midagi paha. Mul lasti rahulikult kirjandusse tulla.

H. R.: *Luba, et tsiteerin Vaino Vahingu päevaraamatut, ainult ühe korra. Luban sulle, et rohkem ma seda ei tee. Vahingu päevikus ütled sa 26-aastasena, et kavatsed sahtlisse kirjutada nii kaua, kuni oled kindel, et kirjanikuna püsima jääd. Mis sulle...*

M. B.: Ma pole niisugust asja kunagi öelnud! See pole üldse minu stiil, ma ei räägi nii. Seal on palju asju, mida ma pole öelnud. Võtkem seda kui ilukirjandust.

H. R.: *Selles pole ju midagi uut, et nii teie mõlema kui ka teiste Salongi kuulunud kirjanike kirjutatu põhjal on teie elust igasuguseid tõlgendusi tehtud. Arutletud, kas Vaino ikka toppis sulle sammalt suhu või mitte.*

M. B.: Sellest, kuidas see novellikene Vainol sündis — minu nägemust

mööda —, kirjutati ma kogumikus nimega „Vahing”. Kui kiusatakse kassipoega, siis tehakse seda tihti peale selle pärast, et ta on nii armas ja ta meeldib sulle, sa õrritad teda. Võib-olla samasugune tunne oli Vainol, kui ta minuga niimoodi käitus. See kõik oli talle ju raske. Ta oli abielus, ma ei teadnud seda. Mingis mõttes saan temast aru. Aga kui ma selle jutu sinna kogumikku kirjutasin, siis otsustasin, et ma ei taha enam sellest rääkida, vähemalt mitte niipea. Võib-olla ma mingeid mälestusi, kui jumal annab, kirjutati, aga hetkel olen sellest kenasti välja tulnud. Ma ei taha enam.

H. R.: *Kas sul pole tekkinud trotslikku tahtmist anda vastulööki, kehtestada „oma tõde”? Või oledki sa seda oma elu elades tegelikult teinud? Sel ajal, kui teised veel minevikus songivad, oled sina juba ammu eest läinud...*

M. B.: Ma pean ütleva, et olen neid Vaino päevikuid väga pealiskaudselt lugenud, sest ma ei taha haiget saada. Ma olen nendest hoidunud. Ja ma leian, et mul ei jää lihtsalt muud üle — ma pean ju tõesti oma eluga edasi minema ja ma ei hakka mingit oma tõde kehtestama, seda enam, et tagantjärele pole ehedat tõde olemas. Me mäletame asju erinevalt, tõlgendame neid erinevalt. Aga mul on hirmus kahju, et mind ikka ja jälle kirjeldatakse, identifitseeritakse, püütakse mõista Vahingu kaudu. Vahing oli minu elus kümme aastat, kolmekümne aasta eest. Ja ma kirjutasin sellesama „Loomingu” jaoks ka ühe loo, mis on nii-öelda elust võetud. See on minu tõde. Kui seda lugeda, siis seal on ka üks vastus sellele, mis moodi me elasime. Kui ma üldse nendest asjadest kirjutati, siis väga kaude ja lühivormis. Ma ei taha olla kogu aeg seotud Vahinguga. Mind solvab, et minuga ei saa rääkida, ilma et minu taga või ees ei nähtaks Vahingut. Mul on sellest kõrini! Ma olen ise inimene. Ma ei ole sugugi kehvem kirjanik kui Vahing, ükskõik, mida te arvate.

H. R.: *Aitäh, Maimu! Ma tahtsingi, et sa seda ütleksid.*

M. B.: Ma tahan öelda ka seda, et tegelikult olen mina Vahingu loomingu palju rohkem mõjutanud kui Vahing minu oma. Tal ei ole peaaegu ühtegi asja, kus ta minu kallal nii või teisiti ei oleks. Olen kunagi väitnud, et olen tema loomingus nagu Suur Isamaasõda nõukogude kirjanduses või filmikunstis, ja jään selle juurde. Vabanda, ma läksin endast nii välja.

H. R.: *Ei-ei, mul on hea meel, et me saime need asjad klaariks. Ütle, kui palju me üldse sellest ajast ja teie Tartu-kodus peetud Salongist tegelikult teame? On see kõik tänaseks juba üle müstifitseeritud?*

M. B.: Ütleksin, et nii ja naa. Ühtepidi on see muidugi üle müstifitseeritud. Selleks on ju kõik võimalused. See oli aeg, kus liikus Mati Undi sugune inimene ja noor Hando Runnel, kus Ain Kaalep oli oma vaimsuse tipus ja Paul-Eerik Rummo luuletas oma parimad luuletused... Seda rida võiks ju lõputult jätkata. Muidugi müstifitseeritakse seda aega. Minu meelest oli kirjanduselu siis tugevam ja kuidagi olulisem, aga mingit imet ju ka ei sündinud. Inimesed olid samad, ja võib-olla lihtsalt see ruumiline piiratus, mis meil oli, süvendas süvitsiminekut. Me kõik soiume praegu, et inimesed on pealiskaudsed. See aeg, vastupidi, pealiskaudsust eriti ei soosinud.

H. R.: *Kõik, kes toona Salongi ümber tiirlesid, ongi orbiidile jäänud. Kuidas sa seda fenomeni seletaksid?*

M. B.: Tõesti huvitav, et üks ajastu nii palju selliseid inimesi sünnitas. Meil oli tollal vaja kogu aeg endalegi tõestada, et on olemas Eesti ja eesti kirjandus, seda polnud ju muu maailma teadvuses nagu olemaski. Nüüd on kõik kuidagi lihtsamalt käes. Ma arvan, et mingi jõud tuli sellest, et pidi ennast kogu aeg millestki justkui läbi suruma. Niisugust jõudu ei ole tänapäeval enam vaja.

H. R.: *Mis puudutab kirjanik-olemist, siis oled sa tegelikult päris palju keerrutanud, täna ka. Oled kasutanud mõisteid, nagu „moeajakirjanik”, „mängukirjanik” jne. Kas tänaseks on sinust saanud kirjanik?*

M. B.: Tänaseks on lihtne olla kirjanik, sest see mõiste on ju niivõrd muutunud. Muidugi, nõukogude ajal oli see amet peaaegu et püha. Mul on sellega seoses ka mõned kogemused. Me olime vist ikka veel Nõukogude Liidu koosseisus, aga juba natuke ripakil, igatahes sai juba reisida. Hakkasin Moskvast Washingtoni lendama, konutasin terve öö Moskva lennujaamas ja varahommikul hakati lennuki peale laskma. Panin tähele, et igauhe käest küsiti, mis ametit ta peab. Mina olin tol ajal „Keele ja Kirjanduse” kirjandustoimetaja, aga mõtlesin, kui ma seda ütlen, siis nad ei saa mitte millestki aru. Ja kuna ma olin siis juba ka, ütleme, väikestviisi kirjanik, siis mõtlesin, et ütleni nii, on lihtsam ja mugavam. Ja oi sa taevas, mis siis lahti läks! Mind juhatati järjekorras mööda passikontrolli ja igale poole mujale: „Laske seltsimees kirjanik läbi!” Siis ma sain aru, et ega selle tiitliga ei tohi niisama mugavalt ümber käia. See võib täiesti ootamatuid seoseid tekitada!

H. R.: *Oled jätnud mulje, et kirjutamine tuleb sul kergelt. Et sa ei higista lausete kallal, vaid su jutud sünnivad võrdlemisi väikese vaevaga.*

M. B.: Ega keegi ju seda ei usu, aga nii see tõesti on. Häbi tunnistada.

H. R.: *Sind on kiidetud terava silma ja nõtke sule eest, mis puudutab just nüansside tabamist ja detaile. Käid sa teadlikult lahtiste silmadega ringi, otsid erinevaid tüüpe ja talletad lugusid?*

M. B.: Lugusid ma ei otsi, aga tüüpe märkan küll. Ega see detailidesse takerdumine alati väga hea ei ole. Mulle on seda ka ette heidetud.

H. R.: *Pean tunnistama, et mina isiklikult küll väga naudin neid sinu detaile.*

M. B.: Ma nii mõnulen nende kallal... Ja üks kirjutamine peabki sulle ikka mõnu ka pakkuma, ainult higiniselt tööd murda sellel põllul vist ei maksaks. Ma vähemalt arvan nii.

H. R.: *Rääkisime enne sellest, kas kirjandust saab samastada päris eluga või mitte. Tegelikult on ju nii, et sa valad ka ise õli tulle, luues oma raamatutes teadlikult muljet, et see kõik on juhtunud just sinuga.*

M. B.: Vaat seda ma teen meelega. Intrigeerin täie teadmiselega. Vahel keeran vindi üle ka. Mõelgu inimesed, mis tahavad. Kui palju neid üldse on, kes minu raamatuid loevad? Sadakond, no kakssada...

H. R.: *No natuke ikka rohkem...*

M. B.: Paneme ühe nulli raha, siis on juba liiga palju.

H. R.: *Kuidas juttude ja romaani kirjutamise protsessid sinu jaoks erinevad?*

M. B.: Romaanidega on alati nii napilt aega olnud. Ma olen neid kirjutanud ju vähe ja need on ka lühikesed, need kõik on tehtud kuskil loomingu-lingulistest getodes või loomemajades. Romaani puhul mäletad kirjutamist tagantjärele, elad seda uuesti läbi. Ja kui romaan juba jookseb, siis on hea selle töö taha istuda — ta ootab sind seal ja sa juba natuke tead, kuidas edasi minna... Kõnnid kuskil, mõte töötab, ja sa lähed ja paned selle kirja. Lühem jutt tuleb, minul vähemalt, nagu luuletus. Kohe. Ma ei kirjuta mitu päeva novelli. Võin teda küll mitu päeva rehitseda, aga ma kirjutan ta kohe.

H. R.: *Nii et jutu puhul lugu justkui tabab sind?*

M. B.: No tead... Ärme nüüd siis üle ka paku!

H. R.: *Või sa ikka otsid lugusid?*

M. B.: Nii ja naa. Ma hakkas kuskilt pihta. Aga ma olen niivõrd koi ja kooner, et ega ma oma üleskirjutatud teksti naljalt kustutada ega muuta ei taha. Nii et ma olen sunnitud sellega, millest peale hakkasin, ka edasi minema. Küll ta siis ikka kuhugi välja viib! Eks igaüks kirjuta isemoodi. Mõtlen mõnikord, et olen mõnes oma novellis ära raisanud terve romaani süžee, selle lihtsalt kokku surunud. Aga teisest küljest, seda kõike lahti kirjutada, loba kirjutada, ei ole ka päriselt minu stiil.

H. R.: *Tean mitut kirjanikku, kes ütlevad, et mingis mõttes on head juttu palju keerulisem kirjutada kui romaani. Kuidas sinul on? Kas või sellesama kontsentreerituse mõttes?*

M. B.: Ega mu jutud ju ka alati kontsentreeritud pole. Ja jutu puhul sa saad kohe aru, kui ta ei ole päris õnnestunud. Paned ta kogumikku sisse ikka, sest kust sa muidu need leheküljed võtad, aga ebaõnnestumine on seal tõesti kergem tulema kui romaanis. Romaani puhul massiiv paratamatult lööb, narratiiv jookseb, ja kui sa seda oskad intrigeerivaks või huvitavaks teha ja sul on aega... Novellis sul seda vabadust pole. Sa pead selle kõik ühe jutu sisse suruma ja ikkagi ka mingisuguse puändi tekitama. Viimasel ajal on moodi läinud see, et lihtsalt heietatakse üks jutt, millel pole ei saba ega sarvi... Ja see on ka minusuguse nii-öelda detailikirjaniku oht, et ma heietan need detailid kokku — oi kui tore! —, aga miks? Inimene võib osata kirjutada, aga sellest üksi on vähe.

H. R.: *Mida sa enda kirjutatust ise kõige õnnestunumaks pead?*

M. R.: Pean kõige õnnestunumaks oma juttu nimega „Mürt”. See oli aeg, kus ma istusin muudkui Kuku klubis ja jõin — seltskonnaga —, ja Mart Mäger, kes oli siis „Loomingu” kirjandustoimetaja, tuli ühel õhtul klubis minu juurde ja ütles: „Kuule, lõpeta ära! Lõpeta see joomine, mine koju ja kirjuta 40 lehekülge novelli. Mul on vaja.” Mul hakkas nii õudne. Mõtlesin, jumal, tal on õigus, läksin koju, kirjutasin paari päevaga „Mürdi” ja andsin Mägerile lugeda, aga talle see ei meeldinud. Ta ütles, et ta annab selle Viivi Luigele lugeda, et Viivi on objektiivne, las tema otsustab. Ja siis ühel öösel helises mu telefon ja üks jäme hääl ütles: „See on hea jutt!” See oli Viivi. Ma ei tea, kas ta ise seda mäletab, aga mulle oli see muidugi väga oluline. Lugu ilmuski. Tõlgiti ka saksa ja vene keelde. Ja ma ütlesin, et minu meelest on see ka päris hea jutt!

H. R.: *Mis järgmiseks, kas romaan või jutukogu?*

M. B.: Ma olen siin seignud ju poliitikas... Kirjanikuna on see minult nii palju jõudu ära viinud. See pole üldse lihtne. Võib-olla keegi saab riigikogus kergelt palka, aga mina küll ei saanud.

H. R.: *Nii et see, et sa enam riigikogus ei ole, on kergendus?*

M. B.: Ma ütlesin, et rahakotile on see suur raskendus. Aga kirjani-kule... Oo jaa! Need on esimesed ajad minu elus, kus ma ei pea kellaaja peale kuskile minema. Kus ma võin minna magama öösel kell üks-kaks, teades, et ma võin magada hommikul kella kaheteistkümneni — kuigi ma kunagi nii kaua ei maga. See teadmine ise on väga meeldiv. Ma võin seda teha, kui ma tahan.

H. R.: *See tähendab, et romaani jaoks on nüüd aega.*

M. B.: Ütleme nii, et mul on üks väike lootus...

H. R.: *Ma küsin otse — on sul midagi pooleli?*

M. B.: Jah, mul on midagi pooleli. Aga väga pooleli. Ma ei ole leidnud seda rütmi või selgroogu, millele seda chitada. Aga ma arvan, et ma leian selle.

H. R.: *Sisu sa praegu ei reeda?*

M. B.: Ei reeda. No mis siin reeta!?

H. R.: *Inimesed?*

M. B.: Ikka inimesed, mis muud. Hea meelega kirjutaksin loomade elust, mul on nii palju tähelepanekuid kassikestest ja igasugustest muudest loo-madest, aga esialgu jään siiski inimeste juurde.

H. R.: *Sa oled ju ka karmi kriitikuna tegutsenud, nagu me juba rääkisime. Milline on sinu hinnangul hea kirjandus, hea raamat?*

M. B.: See, kas raamat on hea või mitte, selgub tihtipeale juba kolmanda-neljanda lehekülje juures. Väga harva on nii, et võetakse kaua hoogu ja siis ometigi läheb heaks — aga seda juhtub. Raamat peab ikka huvitav ka olema. Või ta peab mind mõtlema panema. Üks kriteerium on, et ma leiak-sin sealt mõne niisuguse lause, mida ma iial ei oleks suutnud ise kirjutada. Mõne niisuguse mõtte või seose, mille peale ma poleks kunagi tulnud. Siis ma olen kade, aga ma olen sunnitud tunnistama, et see on hea. Kirjanduses peab olema mingi salapära, mingi varjatus. Mitte nii, et kõik on lahti kistud. Took-sin võrdluse moemaaailmast, mida ma ju oi kui hästi tunnen — kui ma vaatan näiteks mõnes „Vogue’is” mõnd kleiti ega saa aru, kuidas see on ömmeldud. Kui ma saan aru, kuidas raamat on „ömmeldud”, siis ta pole minu jaoks nii hea. Aga kui ta erutab mind ja ma ei saa aru, kuidas ta on tehtud, siis see on minu jaoks üks kriteeriume. Vabandan niisuguse kohatu näite pärast!

H. R.: *Sa loed siis ikkagi nagu kirjanik?*

M. B.: Tead, ma loen viimasel ajal ka kui tõlkija. See on päris huvi-tav. Loen kolm-neli lehekülge, ilus ladus tekst, ja siis ma leian ühe vea või geniaalse lahenduse — ja alles siis ma vaatan, kes selle tõlkis. Aga iga kord ma vaatan! Ja alati leian midagi.

H. R.: *Sind ennast on ju tohutult tõlgitud...*

M. B.: Jah! Seda ma imestan ise ka, miks nad on mind nii palju tõlkinud.

Jumal, kui palju on vene keelde tõlgitud. Olen saanud venelastelt väga head vastukaja, ma pole saanud peaaegu ühtegi halba sõna. Ainult üks kord üks kriitik materdas „Rokokoo daami”, see talle ei meeldinud, aga muidu olen saanud ainult kiita. Vaatasin „Aktuaalset kaamerat”, Moskvast oli raamatumess ja seal olid kõik meie korüfeed esil, aga järsku ronis tädi, kes eesti raamatuid tutvustas, üles riiuli peale ja võttis sealt põlevi silmi minu raamatu. Seletas, kui hea see on. See oli minule muidugi väga südantkosutav. Mul on, jah, läinud hästi. Ma ei nurise.

H. R.: *Käid sa palju turneedel?*

M. B.: Enam ei käi, aga varem käisin küll. Saksamaa käisin omal ajal risti-põiki läbi tänu sellele, et ma natuke saksa keelt oskan. Aegade alguses oli nii, et kõigepealt tuli neile rääkida, kus on Eesti ja mis see on, aga hiljem läks asi tõsisemaks. Soomes ma muidugi käin, ma käin igal aastal Helsingi ja Turu raamatumessidel, nemad ikka mind tõlgivad, mul on seal isegi väike *fan club*. Aga ei ole nii, nagu mõned arvavad, et kuna ma töötasin Soome Instituudis, siis olen endale rinnaga murdnud tee Soome raamatuturule. Tegelikult on eesti kirjandust viimasel ajal ikka päris hästi soome keelde tõlgitud, mitte ainult mind. Populaarsed on seal Indrek Hargla ja Tiit Aleksejev. Jumalale tänu, et eesti kirjandus natukenegi kodust välja saab!

H. R.: *Tõlgid sa ise ka praegu midagi?*

M. B.: Hetkel ei tõlgi. Hiljaaegu tõlkisin mõned näidendid.

H. R.: *Kuidas publik nende kohtumiste põhjal eri maades erineb?*

M. B.: Saksamaa on muidugi selles mõttes väga eriline, et võtad oma raamatu ja — ma ei tea, kas see tuleb sellest, et nad ei raatsi raamatut osta — hakkad seda ette lugema, loed kolm lehekülge viisakusest ja jääd vait. Oi, lugege veel! Loed veel natuke. Oi, lugege veel! Niimoodi loed ja loed... Mõtled, et nad juba magavad kõik selle saatel. Aga ei, pärast nad haakuvad, ja väga elavalt. Selles mõttes on sakslased tõeline kirjandusrahvas. Aga Eestis... No võtame raamatukogudetuuri. Seal on enamasti ikka sellised südamlükud vanaprouad.

H. R.: *See sind ei kurvasta?*

M. B.: Aga me saame kõik kunagi vanaprouadeks, neiud muidugi! Näed, mina juba olengi saanud. Mis siis! Ega kuskil ei tungle masse kirjanduse ümber, kui pole just väga-väga tuntud nimi. Need inimesed, kes tulevad kirjanikku kuulama, see on ikka alati väga hea publik. Mul ei ole olnud ühtegi negatiivset kogemust. Isegi koolides, huvitaval kombel. Sakslased suunavad sageli koolidesse esinema ja see tekitab hirmu, noored on ju nii äraarvamatud, aga kui vähemalt püüad huvitavalt rääkida, siis küllap see ikka kohale jõuab.

H. R.: *Sellest, milline on hea kirjandus, me juba rääkisime. Aga mida on vaja, et olla hea kirjanik?*

M. B.: Annet ja tööd ja... Mis ma nüüd sellest räägin, mida kõik on rääkinud!

H. R.: *Neid asju on vaja ikka ja jälle üle korrata.*

M. B.: Oleneb muidugi, mida tähendab „hea kirjanik”. Kui ma räägin

detailide kirjutamisest, siis on vaja osata maailma näha. Muidugi on vaja aega enda jaoks, oma mõtete jaoks. On vaja üsna suurt egoismi, et enda ümber plats puhtaks lüüa. Mul on üks tuttav rootsi kolleeg, minuga ühel päeval sündinud naiskirjanik. Olime pikka aega teineteise silmist kaotanud, aga just eile ta võttis minuga ühendust. Tal on neli poega ja ta rääkis, kuidas tema kirjutas, kõrvatropid kõrvas, uks lukus ja pojad mürtsutasid, tagusid ja lõugasid ukse taga. Poegi on kirjanikule võib-olla vaja, aga kindlasti on vaja pojavaba aega ja ruumi.

H. R.: *Oled üks kirjandusrühmituse „Wellesto” asutajaliikmetest. Mis teid ühendas? Mis faas see oli?*

M. B.: See rühmitus on muidugi ammu kadunud.

H. R.: *Sa muigad natuke irooniliselt.*

M. B.: Võib-olla natukene. Me küll püüdsime alati seletada, et me pole mingi alternatiiv Kirjanike Liidule, aga suurem osa meist ei olnud siis veel tõesti Kirjanike Liidu liikmed. Võib-olla oli tolles ajaloohetkes ka lihtsalt vajadus mingisuguse seltsi järele, kõik ju tegid erinevaid seltsi ja seltsinguid. Me käisime koos, tegime loominguõhtuid, ja rahvast oli nagu murdu. Kirjanike Liidu saalikene oli täis ja ukse taga seisis veel inimesi. Kõik meie luule ja proosa läks nii ilusti peale. Ju siis oli seda rohkem isegi teistele inimestele vaja. Aga meil oli ka vaja mingit kindlust või ühtsust. Ja samas oli väga tore see, et me ühendasime ka väliseesti kirjutavaid inimesi ja estofiilidest välismaalasi koduinimestega, mitte niivõrd seda põlvkonda, kes oli Välis-Eestis läbi löönud või läinud siit juba noore autorina, vaid just nooremast seltskonda. Nemad andsid ka oma asju välja, neil ilmus kogumik „Põrp!”, kui sa tead... Toomas Hendrik Ilves oli sellega seotud.

H. R.: *Jah, Ilves ise vist toimetas seda.*

M. B.: Ilves jah. Ühesõnaga, kõigil meil on must minevik ja luukerekesed kapis.

H. R.: *Räägiks natuke poliitikast ka. Mis selle seikluse käivitab?*

M. B.: Kõik algas sellest, et ma hakkasin sinna-tänna kolumnikesi kirjutama, ja siis hakkasid parteid minu vastu huvi tundma — sest ma ju kõnelesin kannatava rahva nimel, kui irooniliselt väljenduda, eriti muidugi eakate nimel. Mulle läksid nad südamesse, mul oli kodus vana ema ja ma nägin, missugused probleemid tekivad, kui inimene jääb vanaks ja nõrgaks. Kõigepealt astusin Rahvaliitu, see oli Rahvaliidu kõrgeaeg. Mingil hetkel oli selles erakonnas niisugune ühtsuse vaim, mida ma hiljem sotsiaaldemokraatides ei ole kahjuks tundnud. Väga tore, kui parteis on palju säravaid isiksusi, aga partei eeldab ikkagi eelkõige suurt reameeste massi. Partei pole nagu „Pál-tänav poised”, et kõik on ohvitserid ja Nemecsek on reamees, seal peab ikka vastupidi olema. Selles mõttes oli Rahvaliit tõesti rahvapartei. Aga kui parteijuht läks väga puhevile ja samal ajal teda ka väljastpoolt rünnati, käis kogu see asi alla ja kõik need ilusad aated ja mõtted muutusid ikka selleksamaks, milleks nad parteides tihti peale muutuvad. Ja kuna ma olen siiski, kui üldse mingisugusest poliitikast rääkida, enda meelest alati sotsiaaldemokraat olnud, siis ei olnudki eetilist probleemi parteid vahetada,

minna Rahvaliidust üle sotsiaaldemokraatidesse. Silmas pidades — nagu peavad silmas kõik, kes sotsiaaldemokraatiast on võlutud — seda Skandinavia-mudelit, et võtame suuremad maksud nendelt, kellel on, ja teeme sotsiaalpoliitika korda.

H. R.: *Sotsiaaldemokraatlikud ideed on küll pealtnäha ilusad ja õiged, aga on siis sotsiaaldemokraatlik ühiskond tõesti see, milles sa ise unistaksid elada, päris ausalt? On see sinu ideaal?*

M. B.: Ideaal? Sellise tee peaks iga riik läbi käima — selleks, et kehtestaks ideaalile lähedased seadused. Ükskõik, missugune valitsus hiljem tuleb, neid seadusi on väga raske pärast tagasi võtta. Et mingid hüved, mingisugune nõrgemate toetus jääks. Seda võib sammhaaval tagasi võtta, aga põhialus oleks loodud ja inimesed oleksid siiski kaitstud. Muidugi, sotsiaaldemokraatia on ka väga palju muutunud sellest ajast peale, kui Tammsaare nende hulka kuulus... Ma väga vabandan!

H. R.: *Sa kõnnid õhukesel jääl...*

M. B.: Eks seda poliitikat ole ka meie sotsiaaldemokraadid hetkel ümber mõtestanud ja valitsusse läinud ikkagi paljude heade kavatsustega, midagi pole öelda. Võib ju olla kogu aeg opositsioonis nagu Keskerakond — ja see on ühtpidi tore, sest ei ole midagi lihtsamat kui kogu aeg opositsioonis viriseda. Sa saad pidevalt sõna võtta, et n.-ö. õigust rääkida ja lajatada. Aga keegi peab ka elu edasi viima, ja see on palju raskem.

H. R.: *Kuidas see kuulus Churchill'i lause oligi... Et kes pole noorena vasakpoolne, sel pole südant sees, ja kes pole vanana parempoolne, sel pole mõistust peas. Tähendab, sa oled veel noor.*

M. B.: Või pole mul lihtsalt mõistust peas! Võib ju seda ka öelda, kuid arvan tõesti, et see etapp oleks pidanud meil läbi käidud saama. Meie ühiskonnas ei ole seda „südant sees” perioodi ju olnudki. Olen sellest ka ühes novellis kirjutanud. Olin Visbys, loomemajas, oli suveaeg ja ma sattusin juhuslikult nägema, kuidas Almedaleni pargis pidas kõnet tollane sotsiaaldemokraatide juht Ingvar Carlsson, kellest sama sügise valimistega tuligi kohe peaminister. Minu rootsi keel on olematu, aga kogu see õhkkond, kõik see, mis seal toimus... Ma ei ole seda kusil ei enne ega pärast näinud. Sain aru, missugune jõud see on ja kuidas seda on inimestele vaja. Ja kuidas Carlsson, kes... Carl Bildt on tema kõrval unelmate prints, aga Carlsson oma pika nina ja bürokraadinäoga... Kuidas ta selle rahva kaasa tõmbas! Muidugi, ma ei läinud ju sellega kaasa, see oli mulle võõras asi. Aga mingi jõud seal kindlasti oli.

H. R.: *Hea küll, kui sa võrdled meid näiteks Soomega, siis mida sa näed?*

M. B.: Soomel on see tehtud, mida oleks oodanud meie sotsiaaldemokraatialt, aga ka nemad on praegu nii-öelda hukku minemas. Nad on ülejõu elanud ja kõvasti võlgu võtnud. Aga eks meil dramatiseerita nende olukorda mõneti üle.

H. R.: *Rootsi sotsiaaldemokraatidel läks ju samamoodi asi käest ära.*

M. B.: Läks küll, jah.

H. R.: *Mis sa arvad, miks see nii on?*

M. B.: Klassikaline sotsiaaldemokraatia on ehk oma aja ära elanud. Ei ole seda sihtrühmagi enam. Ei ole ju seda vabrikutöölisi, kes tegelikult oli sotsiaaldemokraatide sihtrühm. Nüüd on kõik härrassotsid. Kreekas on esile kerkinud huvitav isiksus, rahandusminister Yanis Varoufakis (lahkus ametist 6. VII 2015 — *Toim.*), kes on tänapäeva sotsidele ette heitnud, et niipea, kui sots on ennast majanduslikult kindlustanud, vajuvad ta sotsiaalpoliitilised ideaalid unustusse. Võib-olla meie noored juhid oskavad sotsiaaldemokraatlikku asja paremini ajada, tehes koostööd Soome mõistes väga parempoolse seltskonnaga.

H. R.: *Mida sa ise poliitikas oma siiani kõige suuremaks saavutuseks pead? Mille üle sa uhke oled?*

M. B.: Munitsipaalpoliitikas saab tegelikult päris palju ära teha, kas või mõne bussipeatuse sinna, kus seda varem ei olnud. Inimene saab sealt bussi peale ja maha, ja on tänulik. Riigikogus olles — loomulikult lastetoetuse tõstmine. See läks meil ikka kõigile südamesse. Sellest oli nii kaua räägitud ja see oli tõesti naeruväärselt väike, kui üldse tahta kedagi aidata. Ja ma pean ütleva, et... Jumal, kuidas on materdatud seda kooseluseadust, ja ometigi mul on hea meel, et ma olen üks, kes selle poolt hääletas. See oli siin, Eesti oludes, oma ajast ees, aga me ei saa ju poliitikaga populistlikult järel käia. Ma ütlesin mingil kohtumisel Lääne-Virumaa pensionäridega, et see on minu jaoks väga oluline asi — kaotades sellega valimistel ilmselt paarsada häält.

H. R.: *Kummaga oled sa suhtumist Eestis elavatesse venelastesse rohkem muutnud — kas oma romaaniga „Ma armastasin venelast” või poliitilise tegevusega? Usud sa rohkem kirjandusse või poliitikasse?*

M. B.: See on keeruline küsimus. Ma ju ei tea, kui palju inimesi kirjandusega haakub, poliitikas aga on väga konkreetsed asjad, mida sa saad ära teha mõne seadusemuudatuse või muu seesugusega. Need on rasked küsimused, head lahendust muudkui otsitakse... Ma kasvasin üles Tallinnas niisuguses majas, kust paljud eestlased olid ära küüditatud ja asemele tulid vene perekonnad, nendel olid lapsed ja loomulikult ma mängisin nendega. Mina õppisin vene keelt ja kuulsat vene hinge tundma, nemad eesti keelt ja meelt mõistma. Selles mõttes ma arvan, et kõik nn. Eestile lähendamised ja keeleõppimised peaksid algama väga õrnas eas. Me ei saa venelastest muidugi mitte kunagi eestlasi teha, aga lojaalseid kodanikke saame teha küll.

H. R.: *Sa mainisid enne Rahvaliidu endist juhti ja rääkisid sellest, kuidas ilusad aated ja mõtted tihti millekski muuks muutuvad. Said sa seal lähedal olles aru, miks see nii on?*

M. B.: Millest ma aru sain, oli see, et on mingi parteideülene põlvkonnasolidaarsus. Ma ei ole üldse põlvkonna-usku inimene ja arvan, et iga ei ole kindlasti suurim erinevuste põhjustaja, aga siiski, mina ju ei lähe koos Jüri Ratase ja Rannar Vassiljeviga korvpalli mängima, eks ole, ega jookse Taavi Rõivasega maratonil võidu. Aga nende-ealised poliitikud lähevad! Ja see loeb tegelikult päris palju. Ka väga erinevatest jõududest koosnevat valitsust on kergem moodustada, kui sul on mingi muu solidaarsus lisaks. Seda ma

nägin. Aga et juhid rahvast eemalduvad, on vähemasti osaliselt paratamatu. Lihtsalt, inimesel pole aega ja tal on oma maailm, kus ta ei saa kõigile naerata. Vastupidisel juhul võib olla tegemist räige populistiga, millest meil on üsna ebameeldivaid näiteid. Sain aru ka sellest, et mida noorem juht, seda vähem ta julgeb oma parteikaaslaste poole pöörduda n.-ö. ükshaaval. Ta võib pidada suurepäraseid kõnesid lausa massidele, aga ükshaaval tädi Maalide juurde minna, neid soojalt tervitada ja kõnetada on palju raskem.

H. R.: *Kui palju sa ise tädi Maalide juures käisid?*

M. B.: Ma olen ju ise tädi Maali! Mul ei ole vaja midagi teeselda.

H. R.: *Nii et sa oled eluga kursis?*

M. B.: Jah, see natukene aega riigikogus ei jõudnud mind ära rikkuda. Aga tõsiselt rääkides, muidugi ma käisin. Kandideerisin viimastel valimistel Lääne-Virumaal. Üldiselt ma tahaksin, et paljud inimesed, kes on jõudnud haljale oksale, näeksid, kuidas inimesed elavad, et nad käiksid, piltlikult öeldes, ükselt uksele ja räägiks inimestega.

H. R.: *Lasti sind meelsasti sisse?*

M. B.: Eakad inimesed üldiselt tundsid mu ära, ja kuigi mitmed neist ütlesid, et nad valivad Keskerakonda, sest selle programm sobib neile kõige paremini, olid meie jutuajamised väga südamlikud. Inimesed on ühiskonna asjadega kursis ja neil on huvitavaid mõtteid. See oli mulle päris hea kogemus.

H. R.: *„Siluetis” töötamise ajal olid sealsed inimesed sinu jaoks kõige olulisemad. Kui palju sa poliitikas enda jaoks põnevaid karaktereid kohtasid?*

M. B.: Ikka kohtasin, aga mitte nii olulisi kui „Siluetis”, kokkupuude on ju olnud ka lühiajalisem. Paljud on mulle öelnud, et oled nüüd olnud volikogus, oled olnud riigikogus, halduskogus ja igasugustes muudes kogudes, küll sa nüüd kirjutad! Elame-näeme, aga ega mulle võib-olla ei olegi enam nii palju aega jäänud kirjutada. Ja teiseks, ma ei ütleks, et need „kogud” mind eriti oleks inspireerinud. Ma ei ole kahjuks sedasorti kirjanik, kes ühiskonnaelu kenasti peegeldab. Selleks sobib pigem veste žanr.

H. R.: *Aga sa tegid selle läbi ja said kogemuse võrra rikkamaks.*

M. B.: Jaa, ja eks seal olid ka oma võluvad pooled — ma ei räägi praegu rahast. Need olid inimesed, kellega ma kirjanikuna poleks kunagi kokku puutunud. Aga poliitikast on ju päris palju kirjanikke läbi käinud.

H. R.: *Miks on nii, et nad ainult läbi käivad? Miks nad poliitikasse püsima ei jää?*

M. B.: Loovisik on ju üldiselt sõltumatu ja vaba.

H. R.: *Tähendab, loovisik tegelikult ei saa poliitikas kuigi palju ära teha?*

M. B.: Kuidas võtta, pean väga lugu Paul-Eerik Rummost ja Jaak Jõerüüdist, kes on poliitikasse jäänud. Kuid parteisse minnes pead sa siiski arvestama sellega, mis asja partei ajab ja kuidas ta seda ajab. Fakt on see, et kui ta pole just 51 häälega riigikogus, siis ta ei saa asju ajada päris otse. Peab ikka mingeid tagasiastumisi ja kompromisse tegema.

H. R.: *Rääkisime juba, et oled nii poliitiku kui kolumnistina palju tähelepanu just eakatele pööranud, sinu loodud on ka ajakiri „Elukiri”. Eesti rah-*

vastik vananeb kiiresti. Sa kindlasti tead, mida teha või kuidas sellega toime tulla nii, et meil kõigil hea oleks.

M. B.: Kõigepealt tuleks muidugi muuta suhtumist. Kuigi noorte inimeste suhtumine vanadesse on võib-olla ka paratamatu. Mäletan oma lapsepõlvest, kuidas ma kartsin neid hirmsate nägudega vihaseid vanamutte, kes tänaval vastu tulid. Kui sa vaatad neid alt ülespoole, lapse perspektiivist, siis on ju veel eriti õudne. Ma meenutan alati seda, kui lapsed vastu tulevad, ja naeratan, et mitte jätta vana nõiia muljet. See on ju paratamatu, et inimene on vanast peast... teistsugune. Ja ei saa ju noori panna neid armastama või kuidagi hirmus positiivselt suhtuma. Aga ühiskonda saab natuke muuta küll. Panna natuke rohkem nägema ja märkama, sallima. Ja emotsioone kontrollima.

H. R.: *Kuidas?*

M. B.: See on väga raske küsimus, ega keegi pole ju head lahendust leidnud. Isegi rikastes lääneriikides, kui neid üldse enam on. Muide, eakatest rääkides, just sai ellu kutsutud eakamate kirjanike klubi Kirjanike Liidu juures. Minu lühike riigikogus viibimise aeg päädis sellega, et sain sellise klubi käivitamiseks katuseraha — oled ju kuulnud küll, et niisugused rahad liiguvad, eks —, mis tuleb aasta lõpuks ära kulutada. Brechtil on üks tore novell „Vääritu vanake”. See oli mulle nii-öelda malliks!

H. R.: *Oled jõudnud tegelda nii paljude erinevate asjadega. Kas ei ole tekinud soovi mõnes valdkonnas täiesti lõpuni minna, jätta kõik muu ja minnagi lõpuni välja?*

M. B.: See on sul väga hea tähelepanek. Sellepärast, et... ei ole.

H. R.: *Aga tahaksid sa lõpuni minna?*

M. B.: Ma kardan.

H. R.: *Mida sa kardad?*

M. B.: Lõppu.

H. R.: *Sa kardad panustada kõike ühele kaardile?*

M. B.: Jaa. Ma pole seda kunagi teinud. Mitte ühegi asjaga. Ei isiklikus elus, kirjanduses ega poliitikas. Mitte kuskil.

H. R.: *On sul midagi juba mõttes, millega järgmiseks algust teha?*

M. B.: Ei, praegu küll ei ole. Ütlesin riigikogust lahkudes, et tahaksin veel kirjanikuks saada... Ah jaa, ma võin sulle öelda! Ma ostsin õmblusmasina. Ma pole elu sees õmmelnud, aga nüüd on mul õmblusmasin ja ma õmblen. Esialgu palistan kardinaid ja laudlinu.

H. R.: *Nii et sinu järgmine avantüür võib kanda pealkirja „Maimu Bergi õmblusateljée”?*

M. B.: Kui nii edasi läheb, siis küll.

H. R.: *Jääme ootama!*